

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29.07.1988, sp. zn. 6 Cz 12/88, ECLI:CZ:NS:1988:6.CZ.12.1988.1

Číslo: 22/1990

Právní věta: Odpovědnost státu - vojenské správy za škodu na zdraví vzniklou vojákovi, který se vracel z výkonu základní vojenské služby do svého bydliště, je třeba posuzovat podle ustanovení o odpovědnosti za škodu při pracovních úrazech (§ 206 odst. 2 zák. práce). Odpovědnost příslušné dráhy ČSD za škodu v těchto případech by se posuzovala podle ustanovení o odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků (viz § 311 odst. 1 o. z. a § 427 až § 431 o. z.).

Soud: Nejvyšší soud ČSR

Datum rozhodnutí: 29.07.1988

Spisová značka: 6 Cz 12/88

Číslo rozhodnutí: 22

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Doprava, Náhrada škody, Náhrada škody v pracovním právu, Policisté, Vojáci

Předpisy: 40/1964 Sb. § 311
§ 427 65/1965 Sb. § 206

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se vůči žalované vojenské správě a vůči žalované dráze ČSD domáhal náhrady škody. Uváděl, že 28. 9. 1981 se vracel z výkonu základní vojenské služby do svého bydliště. Před železniční stanicí K. byl zasažen do pravé ruky neznámým předmětem. K úrazu došlo v okamžiku, kdy u otevřeného okna vagónu odklepával popel z cigarety. V. K. vystoupil z rychlíku a byl odvezen do nemocnice k ošetření. Požadoval náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění a náhradu za ztrátu na výdělků po dobu pracovních neschopností, celkem částku 12 390,- Kčs s tím, že do výše plnění jednoho ze žalovaných zaniká povinnost druhého z nich.

Žalovaní navrhli zamítnutí žaloby s odůvodněním, že za škodu vzniklou žalobci neodpovídají.

Okresní soud v Olomouci rozsudkem žalobě vyhověl. Dospěl k závěru, že jsou splněny předpoklady odpovědnosti obou žalovaných za škodu, jež žalobci vznikla. V případě žalované vojenské správy jde o odpovědnost za pracovní úraz (§ 206 odst. 2, § 190 až § 230 zák. práce), neboť k úrazu žalobce došlo při jeho návratu od vojenského útvaru, kde vykonával základní vojenskou službu, do místa bydliště, což je cestou konanou při plnění služebních povinností. Nebyla prokázána žádná skutečnost, pro kterou by bylo možné se této odpovědnosti zprostit. Žalovaná dráha ČSD, provozující dopravu, rovněž žalobci odpovídá (§ 427 odst. 1 o. z.), protože škoda byla vyvolána zvláštní povahou

železničního provozu, byl-li žalobci při jízdě zasažen vyhozeným předmětem. Ani žalovaná dráha ČSD se odpovědnosti nezprostita (§ 428 o. z.), když neprokázala, že škodě nemohla zabránit, ať zajištěním oken proti otevírání, popřípadě zákazem kouření v chodbičkách vagónů, nebo že by škoda byla způsobena také zaviněním žalobce.

K odvolání obou žalovaných krajský soud v Ostravě svým rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl. Dovodil, že předpoklady odpovědnosti žalovaných nejsou splněny. O pracovní úraz (§ 206 odst. 2, § 190 až § 203 zák. práce) nejde proto, že k poškození na zdraví žalobce nedošlo při plnění úkolů služby v ozbrojených silách nebo v přímé souvislosti s jejich plněním; žalobce nebyl v době úrazu příslušníkem ozbrojených sil v činné službě, z níž bylo po absolvování základní vojenské služby propuštěn. Není dána ani odpovědnost žalované dráhy ČSD, ať již zvláštní (§ 427 odst. 1 o. z.) nebo obecná (§ 421 odst. 1 o. z.). Škoda, kterou žalobci způsobil z vlaku vyhozený předmět, nebyla vyvolána zvláštní povahou železnice. Navíc je pochybné, jak k úrazu vlastně došlo, jestliže podle údajů vypsanych z lékařské dokumentace (č. 1.45 spisu) si žalobce zranění způsobil o sloup, přičemž porušil zákaz vyklánět se z okna

Nejvyšší soud České republiky rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČR, tak, že uvedeným rozsudkem odvolacího soudu byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

Žalobce se vůči vojenské správě domáhal škody z důvodu odpovědnosti za pracovní úraz podle ustanovení § 190 odst. 1 zák. práce. Odvolací soud nesprávně dovodil, že nemůže jít o tuto odpovědnost, když byl toho názoru, že nejsou splněny podmínky uvedené v ustanovení o odpovědnosti za pracovní úraz.

Podle ustanovení § 206 odst. 2 zák. práce se ustanovení o odpovědnosti za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání 1) vztahují též na příslušníky ozbrojených sil v činné službě, přičemž potřebné odchylky v oboru své působnosti může stanovit federální ministerstvo národní obrany. Tyto odchylky byly upraveny předpisem ministerstva národní obrany Všeob. -P-21 (práv), jenž je uveden v částce 11/1980 Sbírky zákonů a nabyl účinnosti dnem 1. 1. 1980. Za odchylnou úpravu lze považovat ustanovení čl. 47 citovaného předpisu o přímé souvislosti s plněním služebních úkolů, z něhož je třeba v řešeném případě rovněž vycházet.

Pojem služební povinnosti a vojenské činné služby vysvětluje ustanovení § 20 branného zákona (zákona č. 92/1949 Sb., ve znění vyhlášeném pod. č. 121/1978 Sb. a ve znění zákona č. 72/1990 Sb.) podle něhož služební povinností vojáků je povinnost včas nastoupit a vykonávat vojenskou činnou službu, jež zahrnuje mimo jiné i základní službu.

Podrobnosti týkající se základní služby jsou obsaženy v ustanovení § 27 branného zákona a v ustanoveních oddílu III vládního nařízení č. 21/1958 Sb. (provádějícího branný zákon). Podle ustanovení § 27 odst. 2 zákona č. 92/1949 Sb. se základní služba počítá ode dne skutečného jejího nastoupení. Část týkající se základní služby zahrnuje v oddílu III. citovaného vládního nařízení nástup, odklad, počítání a nahrazování této služby, propuštění z ní a prominutí jejího zbytku. Podle ustanovení § 23 odst. 1 a 2 a § 31 odst. 1 zmíněného vládního nařízení odvedence povolává do základní služby okresní vojenská správa, u níž byl odveden, povolávacím rozkazem. Náklady spojené s cestou odvedence z místa pobytu do místa uvedeného na povolávacím rozkaze hradí vojenská správa. Odvedenec je povinen se dostavit v určený den a hodinu na stanovené místo. Ze základní služby se propustí voják zpravidla po jejím vykonání.

V přímé souvislosti s plněním služebních úkolů jsou úkony potřebné k výkonu služby nebo zaměstnání a úkony během služby a zaměstnání obvyklé nebo nutné před počátkem vlastní činnosti

nebo po jejím skončení (čl. 47, věta první, citovaného předpisu MNO). V tomto smyslu je nutným úkonem před počátkem počítání základní služby cesta vojáka z místa pobytu do místa uvedeného v povolávacím rozkaze a cesta po skončení služby z místa jejího výkonu do místa pobytu. Je třeba přitom vycházet ze skutečnosti, že voják je povinen podrobit se rozkazům vojenských orgánů a že neuposlechnutí těchto rozkazů může být postižen. V tom je také třeba spatřovat specifický rozdíl služební povinnosti vojáka jak od povinnosti občana nastupujícího do pracovního poměru k organizaci, jemuž organizace před vznikem pracovního poměru nemůže ukládat žádné povinnosti, tak od cesty pracovníka do zaměstnání po vzniku pracovního poměru. Tyto závěry nejsou v rozporu s ustanovením § 27 odst. 2 zákona č. 92/1949 Sb., ani s ustanovením § 29 odst. 1 vládního nařízení č. 21/1958 Sb., neboť tato ustanovení řeší otázku časového vymezení doby, po kterou se základní služba počítá. Do základní služby nelze totiž počítat dobu překonávání vzdálenosti mezi pobytem a místem uvedeným v povolávacím rozkaze, neboť by jinak délka výkonu základní služby závisela na délce vzdálenosti.

Poškození na zdraví úrazem, k němuž došlo při cestě vojáka z místa výkonu základní služby do místa pobytu, je třeba považovat za úraz pracovní. To však neplatí, jestliže voják v okamžiku úrazu vybočil z přímé souvislosti s plněním služebních úkolů. O takovýto případ by šlo např. tehdy, pokud voják přerušil cestu dopravním prostředkem určeným v povolávacím rozkaze k přepravě z místa výkonu základní služby do místa pobytu a potom použil jiného dopravního prostředku, popřípadě pokud z přímé nejkratší cesty odbočil. Ve smyslu ustanovení § 206 odst. 2 zák. práce se použije též ustanovení § 191 zák. práce o zproštění odpovědnosti organizace za pracovní

V důsledku nesprávného právního názoru odvolací soud v projednávané věci nepřezkoumal rozsudek soudu prvního stupně z toho hlediska, zda žalobce nevybočil z přímé souvislosti s plněním služebních úkolů, popřípadě zda se žalovaná vojenská správa zcela nebo zčásti nezprostila své odpovědnosti s ohledem na jednání žalobce v době před úrazem.

Na žalované dráze ČSD se žalobce domáhal náhrady škody z důvodu občanskoprávní odpovědnosti. Odvolací soud, jenž žalobu ani v této části neshledal důvodnou, zaujal nesprávný právní názor, že odpovědnost druhého žalovaného se řídí ustanovením § 421 odst. 1 o. z., nikoli ustanovením § 427 odst. 1 o. z.

V projednávané věci bylo zapotřebí vycházet z ustanovení § 311 odst. 1 o. z., podle něhož vznikne-li cestujícímu za přepravy škoda na zdraví nebo škoda na zavazadlech přepravovaných společně s ním či na věcech, které měl u sebe, odpovídá za ni dopravce podle ustanovení o odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků (§ 427 až § 431 o. z.). Žalobci vznikla škoda na zdraví za přepravy; byla přitom vyvolána zvláštní povahou provozu železnice, ať byl úraz způsoben nárazem ruky na sloup nebo nárazem předmětu vyhozeného z vlaku na ruku žalobce (v druhém případě by právě jízda měla za následek, že předmět vyhozený z vlaku zasáhl dalšího cestujícího do ruky vysunuté z okna, čímž došlo k poškození na zdraví). Jestliže škoda nebyla způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu železnice, mohla se žalovaná dráha ČSD zprostit odpovědnosti podle ustanovení § 428, věta druhá, o. z., pokud by prokázala, že škodě nemohla zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat. Odpovědnost této žalované by nebyla dána v rozsahu, v jakém by škoda byla způsobena ve smyslu ustanovení § 441 o. z. zaviněním poškozeného.

Odvolací soud (nehledě na jeho vadný právní názor) se nepostaral o odstranění rozporu v tom, zda úraz žalobce byl způsoben nárazem ruky na sloup nebo nárazem předmětu vyhozeného z vlaku (láhve podle výpovědi svědka L. V.) na ruku žalobce; v této souvislosti bylo třeba též ověřit, zda s ohledem na vzdálenost sloupu od oken vlaku přicházel v úvahu náraz ruky žalobce na sloup, a vyžádat si lékařskou zprávu o pravděpodobných okolnostech úrazu. Teprve po objasnění toho, jak k úrazu došlo, bylo možné zvažovat zavinění žalobce na vzniku škody, popřípadě míru tohoto zavinění.

Poněvadž odvolací soud porušil zákon v ustanovení § 220 odst. 1 o. s. ř. ve vztahu k ustanovením § 190 odst. 1, § 191 a § 206 odst. 2 zák. práce a § 311 odst. 1, § 421 odst. 1, § 427 odst. 1, § 428, věta druhá, a § 441 o. z., byl jeho rozsudek zrušen (§ 424 odst. 1 o. s. ř.) a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení a k novému rozhodnutí.

Poznámky pod čarou:

1) Viz nyní § 190 až § 205c zák. práce (ve znění čl. I bod 143 - 157 zákona č. 188/1988 Sb.).